

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

L. Annæi Senecæ Philosophi Opera, Qvæ Exstant Omnia

Seneca, Lucius Annaeus <Philosophus>

Antverpiæ, 1605

Epist. XXIII.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-53700](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-53700)

maximè vitam. Non est quòd existimes, paucos esse hos. propemodum omnes sunt. A
 Quidam viuere tunc incipiunt, cum desinendum est. si hoc iudicas mirum, adiciam
 quod magis admireris: quidam antè viuere defecerunt, quàm inciperent.

EPIST. XXIIII.

EPISTOLA inter bonas, pulchrasque. Hortatur non timere ventura, etsi minentur: imò
 proponere ventura, & sic se formare, examinando aut eleuando. Quid enim omnes isti metus
 sunt? vltimus eorum mors est: & ratione contemne. Magni viri fecerunt, è plebe & seruitiis
 fecerunt: cur tu non adspires? Deme personam rebus. quod times, dolor est: quem muliercula
 in puerperio tulit. Denique in hæc natus es, iactari, dolere, mori: agnosce sortem. Tamen (Epi-
 curi præcepto) nec opta mortem, nec time.

SOLLICITVM te esse scribis de iudicij euentu, quod tibi furor inimici denunciât,^B
 & existimas me suasurum vt meliora tibi ipsi proponas, & acquiescas spei blandæ.
 Quid enim necesse est mala accersere, & satis citò patienda cum venerint, præsumere, ac
 præsens tempus futuri metu perdere? ¹ Est sine dubio stultum, quia quandoque sis fut-
 urus miser, esse iam miserum: sed ego ² aliâ te ad securitatem viâ ducam. Si vis omnem
 sollicitudinem exuere, quidquid vereris ne eueniat, euenturum vtique propone: & quod-
 cumque illud est malum, tecum ipse metire, ac ³ timorem tuum taxa. intelliges profe-
 ctò aut ⁴ non magnum, aut non longum esse, quod metuis. nec diu exempla, quibus
 confirmeris, colligenda sunt: omnis illa ætas tulit. In quamcumque partem rerum,
⁵ vel ciuiliū, vel externarum, memoriam miseris; occurrent tibi ingenia, aut ⁶ profe-
 ctus, aut impetus magni. Numquid accidere tibi, si damneris, potest durius, quàm
 vt mittaris in exsilium? vt ducaris in carcerem? nunquid vltra quidquam timendum
 est vlli, quàm vt vratur? quàm ⁷ vt pereat? Singula ista constitue, & contempores eo-
 rum cita, qui non quærendi, sed eligendi sunt. Damnationem suam Rutilius sic tulit,^C
 tamquam nihil illi molestum esset aliud, quàm quòd malè iudicaretur. Exsilium ⁸ Me-
 tellus fortiter tulit, Rutilius etiam libenter. alter, vt rediret, Reipub. præstitit: alter re-
 ditum suum ⁹ Sullæ negauit, cui nihil tunc negabatur. In carcere Socrates disputauit,
 & exire (cum essent ¹⁰ qui promitterent fugam) noluit: remansitque, vt duarum rerum
 grauif-

EPIST. XXIIII. I. EST SINE DVBIO
 STVLTVM.] Similia de Timore non præcipiendo,
 epist. XIII. & LXXIV. atque alibi.

2. ALIA VIA.] Planè contraria, vt omniati-
 meas Hoc ipsum in epist. LXXVIII. Omnem For-
 tunæ licentiam in oculis habe, tamquam quid-
 quid potest facere, factura sit. Quidquid exspe-
 ctatum est diu, leuius accidit. Vere sapientis v sur-
 patio & remedium: de quo ego in occasione, Manu-
 duct. 11. Dissert. 1.

3. TIMOREM TAXA.] Iudicio, quanti sit,
 aestima.

4. NON MAGNUM.] Epicuri decantatum in
 dolore sciatum. Infra statim: Leuis est, si ferre
 possum, breuis est, si ferre non possum. Aeschylus:
 Θέρπει, ὄνειαρόν ἀπὸν ἐν ἐξυ γρόνον:
 Confide. tempus non habet summus dolor.

5. VEL CIVILIVM.] Nostrarum & Romana-
 rum. quæ ad tuos cines.

6. PROPECTVS.] In Sapientiâ. Reperies, inquit,
 aut qui iudicio & ratione, Sapientiæ nempe alumni,
 hæc contempserint, vt Cato: aut qui impetu & nobi-
 litate animi, vt Scipio.

7. VT PEREAT?] Muretus vellet, (nescio an ex

libris) vt pendeat? Non ego. decreseat enim oratio:
 & minus pendere, quàm vri. Quod editum etiam
 est, libri nostri manuâj omnes habent.

8. METELLVS.] Est ² Metellus Numidicus,
 victo Iugurthâ dictus. qui Censor & clarissimus vir,
 cum iurare in leges Apuleij Saturnini Tr. pl. nollet, in
 exsilium missus, fortiter tulit; donec occiso illo, præci-
 bus lacrimisq; filij præsertim, qui ob id Pij cognomen
 meruit, restitutus est. Cicero variis locis, Florus, Ap-
 pianus, alij.

9. SVLLÆ NEGAVIT.] Nescit De Prouid.
 cap. III. Rutilius Sullæ Dictatori solus aliquid
 negauit, & reuocatus non tantum retrò cessit, sed
 longius fugit. Ouidius:

Et graue magnanimi robur mirare Rutili,
 Non vsi reditus conditione dati.

10. QVI PROMITTERENT FUGAM.] Xenophon
 in Apologiâ: Εἰσὶν αἱ τῆς ἐταίρων ἐκκλησίαι βουλο-
 μένων αὐτῶν, ἐκ ἐφέστατο, ἀλλὰ καὶ ἐπισυνέλει ἐδ-
 κει, ἐρόμενος, εἰσὶν εἰδέν τι γωρίον ἕξω τῆς Ἀττι-
 κῆς, ἐνθα ἔσσομαι τὸν θεόν τω; Amicus furtim eri-
 pere illum volentibus, non paruit, imò & illufit,
 interrogans, An alibi extra Atticam, regionem
 nossent, quò mors non aspiraret?

11. VTQVM-

A grauiſſimarum hominibus metum demeret, mortis & carceris. Mucius ignibus manum imposuit. Acerbum est vri: quanto acerbius si id te faciente patiaris? Vides hominem non eruditum, nec vllis præceptis contra mortem aut dolorem subornatum, militari tantum robore instructum, pœnas à se irriti conatus exigentem. spectator distillantis in hostili foculo dextra stetit, nec antè remouit nudis oslibus fluentem manum, quam ignis illi ab hoste subductus est. Facere aliquid in illis castris felicius potuit, nihil fortius. Vide quanto acrior sit ad occupanda pericula virtus, quam crudelitas ad irroganda. Facilius Porsena Mucio ignouit, quod voluerat occidere; quam sibi Mucius, quod non occiderit. Decantatæ, inquit, in omnibus scholis fabulæ istæ sunt. iam mihi, cum ad contemnendam mortem ventum fuerit, Catonem narrabis. Quid ni ego narrem, vltimâ illa nocte Platonis librum legentem, posito ad caput gladio: duo hæc in rebus extremis instrumenta prospexerat, alterum vt vellet mori, alterum vt posset. Compositis ergo rebus, ¹¹ vtrumque componi fractæ atque vltimæ poterant, id agendum existimauit, ne cui Catonem aut occidere liceret, aut seruare contingeret. & stricto gladio, quem vsque in illum diem ab omni cæde purum seruauerat: Nihil, inquit, egisti fortuna omnibus conatibus meis obstando. non pro meâ adhuc, sed pro patriæ libertate pugnauit. nec agebam tantâ pertinaciâ, vt liber, sed vt inter liberos viuerem: nunc quoniam deploratæ sunt res generis humani, Cato deducatur in tutum. Impressit deinde mortiferum corpori vulnus: quo obligato à medicis, cum minus sanguinis haberet, minus virium, animi idem, iam non tantum Cæsari, sed sibi iratus, nudas in vulnus manus egit, & generosum illum contemptoremque omnis potentie spiritum non emisit, sed eiecit. Non in hoc exempla hæc nunc congero, vt ingenium exerceam, sed vt te aduersus id quod maxime terribile videtur, exhorter. Facilius autem exhortabor, si ostendero, non tantum fortes viros hoc momentum efflandæ animæ contempsisse: sed quosdam ad alia ignavos, in hac re exæquasse animum fortissimorum. sicut illum Cn. Pompeij socerum Scipionem, qui contrario in Africam vento relatus, cum teneri nauem suam videret ab hostibus, ferro se transfuerat, & quarentibus vbi Imperator esset: *Imperator*, inquit, *benè se habet*. Vox hæc illum parem maioribus fecit, & fatalem Scipionibus in Africâ gloriam non est interrumpi passa. Multum fuit Carthaginem vincere, sed amplius mortem. Imperator, inquit, benè se habet. An aliter debebat Imperator, ¹² & quidem Catonis, mori? Non reuoco te ad historias, nec ex omnibus sæculis contemptores mortis, qui sunt plurimi, colligo: respice ad hæc nostra tempora, de quorum languore ac deliciis querimur. omnis ordinis homines succurrent, omnis fortune, omnis ætatis, qui mala suâ morte præciderunt. Mihi crede, Lucili, adeo mors timenda non est, vt beneficio eius ¹³ nihil anteferendum sit. Securitas itaque inimici minas audi: & quamuis conscientia tua tibi fiduciam faciat, tamen quia multa extra causam valent, & quod æquissimum est spera, & ad id te quod est iniquissimum, compara. Illud ante omnia memento, demere rebus tumultum, ac videre quid in quaque re sit: scies nihil esse in istis terribile, nisi ipsum timorem. Quod vides accidere pueris, hoc nobis quoque maiusculis pueris Duenit. illi quos amant, quibus assueuerunt, cum quibus ludunt, si personatos vident, expauescunt. Non hominibus tantum, sed & rebus persona demenda est, & reddenda facies sua. Quid mihi gladios & ignes ostendis, & turbam carnificum circa te frementium? Tolle istam pompam sub quâ lates, & stultos territis. mors es, quam nuper seruus meus, quam ancilla contempsit. Quid tu rursus mihi flagella & eculeos magno apparatu explicas? quid singulis articulis singula machinamenta, quibus extorqueantur, aptata, & mille alia instrumenta excarnificandi particulatim hominis? Pone ista, quæ

nos

11. VTRUMQUE COMPONI.] *Meus liber, vt tunc componi. In tali scilicet statu.*

12. ET QUIDEM CATONIS.] *Fortis illius vri Imperator, an non ipse fortis? Nam toti exercitui Scipio præerat: Catone inter Legatos.*

13. NIHIL ANTEFERENDVM SIT.] *Dilutor sententia si attendis. Quid, quod libri consensu dam-*

nant, & verba inserunt, anteferendum timendumve sit? Omnes, inquam, olim editi & scripti. Scalpellum hoc Muretus adhibuit: præstabat medicinam. A me ea sit: nihil à te verendum timendumve sit. Adeo, mi Lucili, mors tibi non timenda, vt illi, nihil vereri aut timere, debeas. Mala aut metus sola tollis.

nos obstupefaciunt: iube conticescere gemitus & exclamationes, & vocum inter lacerationem elisarum acerbiter. Nempe dolor est, quem podagricus ille contemnit, quem stomachicus ille in ipsis deliciis perfert, quem in puerperio puella perpetitur. Leuis est, si ferre possum: breuis est, si ferre non possum. Hæc in animo voluta, quæ sæpe audisti, sæpe dixisti: sed an verè audieris, an verè dixeris, effectu proba. hoc enim turpissimum est, quod nobis obiici solet, verba nos philosophiæ, non opera tractare. Quid tu? nunc primùm tibi mortem imminere scisti, nunc exsilium, nunc dolorem? in hæc natus es. Quidquid fieri potest, quasi futurum cogitemus. Quod facere te moneo, scio certè fecisse. Nunc admonco, vt animum tuum non mergas in istam solitudinem. hebetabitur enim, & minus habebit vigoris, cum exsurgendum erit. Abduc illum à priuatâ causâ ad publicam: dic mortale tibi & fragile corpusculum esse, cui non ex iniuriâ tantùm aut ex potentioris viribus denuntiabitur dolor, sed ipsæ voluptates in tormenta vertuntur. Epulæ cruditatem afferunt, ebrietates neruorum torporem tremoremque: libidines pedum, manuum, articulorum omnium deprauationes. Pauper fiam? inter plures ero. Exsul fiam? ibi me natum putabo, quò mittar. Alligabor? quid enim? nunc solutus sum? Ad hoc me natura graue corporis mei pondus adstrinxit. Moriar? hoc dicis, desinam ægrotare posse, desinam alligari posse, desinam mori posse. Non sum tam ineptus, vt Epicuræam cantilenam hoc loco persequar, & dicam vanos esse inferorum metus, nec Ixionem rotâ volui, nec faxum humero Sisiphi trudi in aduersum, nec ¹⁴ vilius viscera & renasci posse quotidie, & carpi. Nemo tam puer est, vt Cerberum timeat, & tenebras, & ¹⁵ laruarum habitum nudis ossibus coherentium. Mors nos aut consumit, ¹⁶ aut emittit. Emittis meliora restant, onere detracto: consumptis nihil restat. bona pariter malaque submota sunt. Permite mihi referre hoc loco tuum versum, si prius admonuero, vt te iudices non aliis scripsisse ista, sed etiam tibi. Turpe est aliud loqui, aliud sentire: quanto turpius, aliud scribere, aliud sentire? Memini te illum locum aliquando tractasse, non repentè nos in mortem incidere, sed minutatim procedere. ¹⁷ Quotidie morimur, quotidie enim demitur aliqua pars vitæ: & tunc quoque cum crescimus, vita decrescit. Infantiam amisimus, deinde pueritiam, deinde adolescentiam: vsque ad hesternum, quidquid transit temporis, perit. hunc ipsum quem agimus diem, cum morte diuidimus. Quemadmodum clepsydram non extremum stillicidium exhaurit, sed quidquid antè defluxit: sic vltima hora, quâ esse desinimus, non sola mortem facit, sed sola consummat. Tunc ad illam peruenimus, sed diu venimus. Hæc cum descripsisses, quo soles ore, semper quidem magnus, numquam tamen acrior, quàm vbi veritati commodas verba, dixisti:

¹⁸ *Mors non vltima venit, quæ rapit vltima, mors est.*

Malo te legas, quàm epistolam meam. apparebit enim tibi, hanc quam timemus mortem extremam esse, non solam. Video quò spectes. quæris quid huic epistolæ infulerim, quod dictum alicuius animosum, quod præceptum vile? Ex hac ipsâ materiâ que in manibus fuit, mitteretur aliquid. Obiurgat Epicurus non minùs eos qui mortem concupiscunt, quàm eos qui timent, & ait: *Ridiculum est, currere ad mortem radio vitæ, cum ge-*

14. VLLIUS VISCERA.] De Tityo poeta. & inter alios Lucretius, qui hæc talia abiicit, & ad moralem sensum aliquè aptat, pro Epicuri doctrinâ, lib. III.

15. LARVALEM.] Ita scripti libri: editi, Laruarum. Sed illud ad ipsos mortuos refer, qui palentes, tenues, & laruales quadam vmbra, vt Sidonius dixit.

16. AUT EMITTIT.] Plures libri, exiit. nempe corpore isto, & velamento. Virouis autem modo, Mors nihil, aut nihil est. Si enim emittit, viuimus, quo sensu Lucanus lib. III.

Aut nihil est sensus animi: à morte relictum, Aut mors ipsa nihil. Si consumit, cum illâ perimus. atq; ita Seneca Tragicus valeat, Post mortem nihil est, ipsaq; mors nihil.

Quid autem hic Stoici, diximus III. Physiol. Diss. XI.

17. COTTIDIE MORIMVR.] Seneca hoc sæpe tractat & inculcat: etiam Plutarchus, prorsus vt noster, suggerente Mureto. In libro, De Ei in Delphi. Nos, inquit, vnâ mortem ridiculè timemus, totiesiam mortui, & morientes. Non enim solum, vt Heraclitus ait, Ignis mors Aeris est generatio; & huius mors, Aquæ: sed id ipsum clarus in homine videas. Perit Virilis ætas Senio accedente, perit Iuuentus Virili ætate. Pueritia Iuuentute, Infantia per Pueritiam. Quin & hesternus dies in hodiernum occidit, & hodiernus crastino morietur.

18. MORS NON VLTIMA.] Ita omnes libri, ad Mure-

A genere vitæ, ut currendum esset ad mortem, effeceris. Item alio loco dicit: Quid tam ridiculum, quam appetere mortem, cum vitam tibi inquietam feceris metu mortis? His adicias & illud eiusdem notæ licet, tantam hominum imprudentiam esse, imò dementiam, ut quidam ¹⁹ timore mortis cogantur ad mortem. Quidquid horum tractaueris, confirmabis animum, vel ad mortis, vel ad vitæ patientiam. In vtrumque monendi ac firmandi sumus: & ne nimis amemus vitam, & ²⁰ ne nimis oderimus. ²¹ etiam cum ratio suadet finire, non temerè, nec cum procurfu ²² capiendus est impetus. Vir fortis ac sapiens non fugere debet à vitâ, sed exire. Et ante omnia ille quoque vitetur affectus, qui multos occupauit, libido moriendi. Est enim, mi Lucili, ut ad alia, sic etiam ad moriendum inconsulta animi inclinatio: quæ sæpe generosos atque acerrimæ indolis viros corripit, sæpe ignauos iacentesque. illi contemnunt vitam, hi grauantur. Quosdam subit eadem faciendi videndique satietas, & vitæ non odium, sed fastidium: in quod prolabimur, ipsâ ²³ impellente philosophiâ, dum dicimus: ²⁴ *Quousque eadem?* Nempe experigiscar, dormiam, satiabor, esuriam, algebo, æstuabo: nullius rei finis est: sed in orbem nexa sunt omnia: fugiunt ac sequuntur. Diem nox premit, dies noctem: æstas in autumnum desinit, autumno hiems instat, quæ verè compefcitur: omnia transcunt, ut reuertantur. nihil noui video, nihil noui facio. Fit aliquando & huius rei nausea. Multi sunt, qui non acerbum iudicent viuere, sed superfluum.

EPIST. XXV.

PRÆSCRIBIT de duobus amicis, iuvene & sene, aliter atque aliter cum vtroque agendum: cum illo fortius, cum hoc remissius, ne desperet. Ipsum Lucilium hortatur ad mediocritatem, aut pauperiem: deinde (Epicuri voce) ut sumat sibi *Padagogum*. Fac omnia, tamquam aliquis spectet.

C Q U O D ad duos amicos nostros pertinet, diuersâ viâ eundem est. alterius enim vitia emendanda, alterius frangenda sunt. Vtar libertate totâ: non amo illum, nisi ostendero. Quid ergo? inquis, quadragenarium pupillum cogitas sub tutelâ tuâ continere? Respice ætatem eius iam duram & intractabilem. non potest reformari. tenera finguntur. An profecturus sim nescio: malo successum mihi, quam fidem deesse. Nec desperaueris, etiam diutinos ægros posse sanari, si contra intemperantiam steteris, si multa

Marcum: qui edidit, Mors non vna: versu, inquit, & sententiâ postulante. Ego contra postulem, vetera teneri: deletâ modò particula, sed, quæ versum, an versus, turbat. Potest enim Heroicus ita esse, possunt & bini Anapestici.

Mors non vltima venit,

Quæ rapit vltima, mors est. Non qua venit, & iam præterit, Mors est: sed illa propriè, quæ rapit vltima, & nos aufert.

19. TIMORE MORTIS.] *Simile epist. lxx. Stultitia est, timore mortis mori. Ibi me vide.*

20. NE NIMIS ODERIMVS.] *Curius lib. v. Fortium virorum est, magis mortem contemnere, quam odisse vitam. Sæpe tædio laboris, ad vilitatem sui compelluntur ignaui. At virtus nihil in expertum omittit. Vltimum omnium mors est: ad quam non pigre ire, satis est.*

21. ETIAM CVM RATIO.] *Quod Stoici volebant, & causas esse sumenda interim mortis. De quo decreto ego Manud. l. iii. Diss. xxii. & xxiii.*

22. CAPIENDVS EST IMPETVS.] *Plinius pa-*

riter, lib. i. epist. xxi. Impetu quodam & instinctu currere ad mortem, commune cum multis: deliberare verò, & causas eius expendere, utque suaferit ratio, vitæ mortisque consilium suscipere vel ponere, ingentis est animi. Adde Senecam epist. xxx. & lv.

23. IMPELLENTE PHILOSOPHIA.] *Quæ reuera non magni facit totum hoc viuere, & in eadem circulari. Lucretius lib. iii. Naturam ipsam rerum loquentem facit:*

Nam tibi præterea, quod machiner inueniamque,

Quod placeat, nihil est: eadem sunt omnia semper.

Si tibi non annis corpus iam mæret, & artus Confecti languent, eadem tamen omnia restant,

Omnia si pergas viuendo vincere sæcla.

24. QUOUSQUE EADEM?] *De Tranquill. cap. ii. Fastidio illis cœpit esse vita, & subit illud rabidarum deliciarum, Quousque eadem? Vox vulgi fuit, & iterum exprimit epist. lxxxix.*

EPIST.